

УДК 82-311.2

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/47-2-27>

Олександра ГОНЮК,
orcid.org/0000-0002-4985-6075
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри української літератури
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара
(Дніпро, Україна) olexandrin31@gmail.com

Ольга СИДОРЕНКО,
orcid.org/0000-0001-8702-3659
аспірантка кафедри української літератури
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара
(Дніпро, Україна) olga.sydoenko@ukr.net

ПОСТТРАВМАТИЧНИЙ ДОСВІД ВІЙНИ ЯК ШАНС НА ОНТОЛОГІЧНЕ ПЕРЕРОДЖЕННЯ В РОМАНІ «СХІДНИЙ СИНДРОМ» ЮЛІЇ ІЛЮХИ

У статті досліджено обрану сучасною письменницею Юлією Ілюхою у романі «Східний синдром» художню стратегію осмислення війни на Сході України як однієї із найяскравіших художніх моделей репрезентації воєнного конфлікту в сучасній українській жіночій прозі, окреслено причини звернення до теми війни, способи отримання необхідного матеріалу для творення художнього тексту, провідні засоби та способи артикулювання травматичного мілітарного досвіду.

З'ясовано, що роман «Східний синдром» є спробою виявлення нагальних проблем, гендерних стереотипів та упереджень українського суспільства, каталізатором загострення яких стала саме війна на Сході України. Акцентовано, що твір Юлії Ілюхи демонструє якісні зрушення в традиційному погляді на роль жінки, яка здатна бути не лише «надійним тилом», берегинею роду, пасивною жертвою обставин, але й свідомим суб'єктом історичних подій, рівноправною з чоловіком особистістю.

Успішність обраної письменницею художньої стратегії репрезентації воєнного конфлікту на Сході країни зумовлена відходом від панівної в перші роки появи мілітарної прози тенденції до репортажно-мемуарного чи відверто документального стилю репрезентації подій на Сході через залучення засобів жіночої суб'єктивності, емоційності, глибокого психологізму; використанням художньої моделі «книги про війну без самої війни» з обов'язковою фіксацією всієї хронології подій для достовірності та реалістичності зображення; концепцією жінки як об'єкта, а не суб'єкта дії, що здатний впливати на процеси та явища, а не бути пасивним спостерігачем чи їх жертвою; сміливим артикулюванням нагальних, дражливих і навіть болісних проблем, каталізатором загострення яких стала саме війна; можливістю виявлення та дослідження впливу воєнних реалій та способу мислення жінок.

Ключові слова: Юлія Ілюха, художня стратегія, жіноча проза, війна на Сході України, жіноча суб'єктивність, онтологічна криза.

Oleksandra GONIUK,
orcid.org/0000-0002-4985-6075
Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Department of Ukrainian Literature
Oles Honchar Dnipro National University
(Dnipro, Ukraine) olexandrin31@gmail.com

Olha SYDORENKO,
orcid.org/0000-0001-8702-3659
PhD Student at the Department of Ukrainian Literature
Oles Honchar Dnipro National University
(Dnipro, Ukraine) olga.sydoenko@ukr.net

POST-TRAUMATIC EXPERIENCE OF THE WAR AS A CHANCE FOR ONTOLOGICAL REBIRTH IN NOVEL BY JULIJA ILIUKHA «EASTERN SYNDROME»

The article examines the artistic strategy chosen by writer Yuliia Iliukha in the novel «Eastern Syndrome» to understand the war in eastern Ukraine as one of the brightest artistic models of military conflict in modern Ukrainian women's prose, outlines the reasons for addressing the theme of war; ways to obtain the necessary material for the creation of an artistic text, leading means and ways of articulating traumatic military experience.

It was found that the novel «Eastern Syndrome» is an attempt to identify pressing problems, gender stereotypes and prejudices of Ukrainian society, the catalyst for the aggravation of which was the war in eastern Ukraine. The novel by Yuliia Iliukha demonstrates qualitative changes in the traditional view of the role of a woman who can be not only a «reliable rea» guardian of the family, passive victim of circumstances, but also a conscious subject of historical events, equal to a man.

The success of the writer's chosen artistic strategy of representation of the military conflict in the East is due to the departure from the prevailing tendency in the early years of military prose to reportage-memoir or frankly documentary style of representation of events in the East through the involvement of female subjectivity using the artistic model of the «book about the war without the war itself» with the obligatory fixation of the entire chronology of events for the authenticity and realism of the image; the concept of woman as an object, not a subject of action, capable of influencing processes and phenomena, rather than being a passive observer or their victim; bold articulation of urgent, irritating and even painful problems, the catalyst for the aggravation of which was the war; the ability to identify and study the impact of military realities and the way women think.

Key words: Yuliia Iliukha, artistic strategy, women's prose, war in the East of Ukraine, women's subjectivity, ontological crisis.

Постановка проблеми. Художнє осмислення трагічних подій останніх років на Сході України, незважаючи на меншу представленість кількісно, якісно та глибоко представлене в текстах, написаних жінками. Слід зазначити, що творчість останніх частіше за чоловіків здобуває всенародне (твори Г. Вдовиченко та Ю. Ілюхи) та міжнародне (проза К. Калитко та Гаськи Шиян) визнання. Така тенденція, на нашій погляд, пояснюється потужним струменем жіночої суб'єктивності, глибоким психологізмом та іншими особливостями жіночої прози. Очевидно, існує потреба більш детального дослідження художніх стратегій осмислення війни на Сході представницями сучасного літературного процесу в Україні. Новий роман «Східний синдром» молодій письменниці, волонтерки та журналістки з Харкова Юлії Ілюхи, що здобув третю премію Літературного конкурсу видавництва «Смолоскип» та другу премію Міжнародного літературного конкурсу «Коронація слова-2018» (2) уже у своїй назві несе не просто локальну вказівку про висвітлення сучасних подій на Сході країни, а й відбиває обрану авторкою художню стратегію осмислення війни як переломного етапу буття кожної окремої особистості. Але на відміну від панівної художньої стратегії в літературі середини та кінця минулого століття головна героїня роману Ю. Ілюхи «Східний синдром» зображена саме як особистість, котра бере активну участь у подіях, а не лишається їх пасивним спостерігачем, заручницею чи навіть жертвою.

Аналіз досліджень. Роман «Східний синдром» ще не став об'єктом повноцінного наукового дослідження, а знайшов своє висвітлення лише в нечисленних літературознавчих рецензіях критиків. Чи не єдину професійну рецензію на твір написала літературна критикиня Ганна Улюра (5), зосередивши увагу на трактуванні сюжетних особливостей роману, а також окресливши загальні тенденції сучасної мілітарної прози, її новаторські художні стратегії і слабкі місця (передусім

орієнтація на емоційну, а не інтелектуальну спроможність читача).

Мета статті. Метою нашої роботи є дослідити причини звернення до теми війни, способи отримання необхідного матеріалу, воєнного досвіду для творення художнього тексту, засоби та способи артикулювання травматичного мілітарного досвіду, що зумовлюють унікальність та успішність обраної сучасною письменницею Юлією Ілюхою художньої моделі/стратегії осмислення ситуації на Сході України.

Виклад основного матеріалу. Нова історична травма – війна на Сході України стала справжнім викликом для сучасного літературного процесу, оскільки змусила шукати найбільш прийнятні та відповідні умовам реального часу способи, засоби та художні стратегії артикулювання нагальних проблем. Корпус української воєнної прози формують художні тексти, що були написані і продовжують писатися не лише чоловіками, а й жінками. Прикметно, що саме останні частіше за чоловіків здобувають визнання як у межах України, так і у світі (твори Г. Вдовиченко, К. Калитко, Г. Шиян). Так, новий роман представниці молодого покоління жіночої української прози Юлії Ілюхи «Східний синдром» був удостоєних нагород в межах Міжнародного літературного конкурсу «Коронація слова» та Літературного конкурсу видавництва «Смолоскип». Всеукраїнське визнання цього твору пояснюється не лише оригінальністю художнього стилю авторки, а передусім зверненням до нової стратегії зображення жінки в суперечливих та складних соціально-політичних умовах, або, як влучно висловила дослідниця Тетяна Трофименко, спробою доведення, що «... жінка у нинішніх суспільних катаклізмах-декораціях не фон, не статика історичної драми, не засіб продовження роду й не заручниця обставин, а особистість, яка намагається впливати на події та брати в них активну участь» (Трофименко, 2019: 265).

Про один із найжахливіших руйнівних наслідків сучасної війни на Сході у своєму романі «Східний синдром» письменниця Юлія Ілюха говорить вустами психотерапевта, констатує: «У вашого чоловіка так званий «східний синдром». **З цієї війни, як із будь-якої іншої, приходять, але не повертаються**» (Ілюха, 2019: 199). Сама авторка в інтерв'ю акцентує, що подібний психо-емоційний стан – це неминучі реалії будь-якої травмованої війною громадськості не лише в умовах українських реалій: «Це така красива алегорична назва посттравматичного стресового розладу, аналогічного афганському або в'єтнамському синдрому. Стан, знайомий багатьом людям, які пройшли через бойові дії. Проявляється він може по-різному – це і підвищена агресія, і депресія, і неможливість нормально спілкуватися в суспільстві» (3). Відтак і спроби подолати породжений війною синдром у кожній людині свої. Найчастіше на обрану стратегію подолання посттравматичного розладу впливає не отриманий під час активних бойових дій досвід, а умови формування конкретної особистості, мотивація непростого рішення взяти до рук зброю та, як головні герої твору, вирушити до зони АТО.

У смертельні обійми війни одного з протагоністів роману, новоспеченого харків'янина Василя, що родом з Рівного, штовхає, на перший погляд, «поклик крові материних предків, які понад півстоліття тому ховалися в криївках і били москалів, відстоюючи право України на існування» (Ілюха, 2019: 84). Він обирає собі за дружину Аню – типову представницю свого регіону, ураженого успішною столітньою гібридною війною на рівні свідомості його жителів: «Її єдиним бажанням була стабільність, тому вона, як і більшість «ватних» мешканців Харкова, ностальгувала за часами правління «легітимного» (Ілюха, 2019: 43). Складні та травматичні стосунки з ментально чужою Анею стають своєрідним лакмусовим папірцем для виявлення справжньої, а не закамуфльованої під блакитно-жовті тони патріотизму причини вирушити на Схід: «... коли на плечі в тебе висить автомат, а кишені відтягують гранати, навіть найбільший невдаха відчує себе справжнім чоловіком – сильним. Мужнім, героїчним» (Ілюха, 2019: 227). Спроба потрактування історії Василя не суто в індивідуальному, а передусім онтологічно-національному ключі сміливо дає змогу проводити паралелі з усіма українцями-чоловіками, які прагнуть реваншизму після багатовічної поразки в боротьбі за незалежність України проти імперських амбіцій сусідньої країни, але водночас усвідомлюють власну неповноцінність через штучно привиті психокомп-

лекси. Відтак образ Васі, як магніт, збирає на собі чимало стереотипних і водночас цілком реальних суперечностей та проблем проукраїнськи налаштованої людини в чутливому до деструктивної пропаганди російськомовному просторі:

- стрімкий процес асиміляції з культурою «старшого брата» передусім на рівні свідомості (через засилля «російської попси»): «Не стоїть прогінатися под ізменчивий мір, пусть лутше он прогньотся под нас» були життєвим кредо Васі та єдиними словами, які він вимовляв російською» (Ілюха, 2019: 15); «Всьо, што тебе касається, всьо, што меня касається, всьо только начинається, починається...» – фоном лунала в голові безглузда попсова пісенька, коли на роботу в адміністрацію Вася пробивався крізь кордони Євромайданівців» (Ілюха, 2019: 39); «Сусід гучно увімкнув у своєму «лексусі» радіо «Шансон» і помчав перевіряти торгові точки» (Ілюха, 2019: 70);

- штучно сформований поділ України на західну та східну на ментальному рівні, що став можливий завдяки культивуванню ідеї «спільної слов'янської/радянської історії» та небажанню критичного перепрочитання власної: «Для харків'ян майбутні святи були «бандерами», для рівнян – «москалями». Обидві сторони, пам'ятаючи всі чутки й легенди про «бандер» та «москалів», недолюбливали й боялись одна одну» (Ілюха, 2019: 27);

- питома українська філософія «диванного патріотизму», яка гальмує процес активного процесу творення власної історії, відмежування від чужої, нав'язаної: «Вася носив вишиванку, кричав «Слава Україні!» та брав участь в епічних битвах в інтернеті між «майдаунами» і «ватниками» – тобто був класичним зразком «диванного» патріота» (Ілюха, 2019: 43);

- акцентування на недоліках і прорахунках військової політики на державному рівні: «Спершу Вася не повірив, що ці чоловіки поряд із ним і є українська армія, яка має стримати російську навалу. Хто вони? Цей різномастий натовп у цивільному одязі, який уже давно забув (а то й не знав), як тримати автомат? Ці молоді хлопці й вусаті дядьки, для яких держава не приготувала ані форми, ні берців, ні набоїв? Та припиніть! Вони навіть позивні собі не здатні придумати! Яка ж це армія?! Двоголовому півню на сміх!» (Ілюха, 2019: 46).

Неспроможність подолати в собі комплекси та внутрішню неповноцінність («поранене, контужене самолюбство ніяк не давало спокою» (Ілюха, 2019: 125) не залишають Василю шансів після закінчення служби в зоні АТО на повернення до мирного життя, в якому відчути себе чоловіком значно складніше: «Відчуття власної нікчем-

ності й зайвості тут, у мирному житті, неспроможність поставити на місце дружину, яка не бачила в ньому «мужика», важкі й водночас приємні спогади про війну – оце була його сьогоднішня реальність» (Ілюха, 2019: 226). Саме цим пояснюється смерть героя, що стає апогеєм твору й символом унеможливлення повернення до повноцінного колишнього життя: «День у день він пробував збирати себе, як пазл. Але кілька частинок його десь загубилися й тепер картинка не складалася як слід. Здавалося, що якась деталь колишнього, довоєнного Васи зламалася, але навіть заміна її на нову, неушкоджену, не примусить його працювати, як цілісний механізм» (Ілюха, 2019: 196).

Бойовий побратим Василя – донеччанин Максим, який в один момент утратив усі кар’єрні перспективи й кохану жінку Олю, – сприймає сучасну війну як своєрідний плацдарм для помсти, і спершу саме остання після всього пережитого тримає чоловіка на цьому світі: «Високовольтна напруга останніх тижнів спопелила всі відчуття. Надії – немає. Віри – немає. Нічого немає. Бо Олі – немає. Є лише сліпа лють. Хотів кричати, бити, трошити, різати, вбивати» (Ілюха, 2019: 81). Поверхове розуміння мотивації Максима вирушити до зони АТО зводиться до шаблонного та неодноразово експлуатованого в літературі образу героя-месника, особиста вендетта якого стає підсиленням загального руху національної боротьби за територіальну цілісність. Однак Юлія Ілюха подає по-справжньому новаторське осмислення сучасника-представника найбільш уразливого до деструктивної російської пропаганди східного регіону, котрий здатен протистояти гібридним важелям впливу на свідомість. Ще в дитинстві Максим демонстрував здатність дати гідну відсіч нав’язуванню стереотипних соціально-національних ролей, зокрема жартівливому кпину від рідного батька, котрий називає сина «кацапським хохлом»: «Я не хохол, – образився той. І взагалі, в майбутньому бачу себе космополітом, громадянином світу. Ну чи, на крайня, європейцем або американцем» (Ілюха, 2019: 56). Обмеженість, зашореність, інертність та безініціативність земляків («Столиця Донбасу стала схожа на дикобраза, готового будь-якої миті вишкірритися й найжачитися голками» (Ілюха, 2019: 68), відсутність прогресивних поглядів на власне майбутнє стала причиною глибокої переконаності хлопця в тому, що він, «якщо доля дасть шанс закріпитися у цивілізованому світі, за Батьківщиною не тужитиме» (Ілюха, 2019: 57). Високооплачувана робота в ІТ-сфері дозволила Максиму вчасно вирватися з трясовини такого середовища, пізнати інше життя, хоча й ненадовго. Після вимушеного повер-

нення додому через побутові проблеми (потреба доглядати хворих батьків дружини) чоловік спостерігає ще більш деструктивні настрої свого краю, які сам не поділяє: «Найбільшим здивуванням для Максима стало те, що більшість його донецьких знайомих, начебто недурних, освічених людей різного віку й статків – від студентів до пенсіонерів, майже одногласно кляли Європу, у якій ніколи не були, і співали осанну Росії. Він, який трохи побачив широкого світу, ніяк не міг цього зрозуміти» (Ілюха, 2019: 69). Але перейти до рішучих дій, пристати до сил супротиву чоловіка змусила лише прикра смерть коханої жінки. Війна стає для нього не просто задоволенням нетривалого бажання помсти, а передусім імітацією життя, сурогатом існування, способом наповнення буття хоч якимось сенсом: «Як курка з відрубаною головою може рефлекторно побігти ще кілька метрів, так і Макс метушився, реготав, ляскав когось по плечу, щосили імітуючи повноцінне життя, наповнене рухом, запахом, змістом і ендорфіном» (Ілюха, 2019: 138). Спроба втечі від себе, від звичного рутинного життя з його проблемами та викликами – досить поширена причина, що штовхає сучасних українців у пекло війни, чого не скажеш про спосіб повернення до мирного життя, який кожен має знайти власний. Як і Василя, Максима неминуче вражає посттравматичний розлад, початковою стадією якого слід вважати ментальну установку, висловлену вусами Васи: «У долі й у людей тепер боржок перед ним. Він воював. І йому за це воздасться» (Ілюха, 2019: 149). Але, на відміну від Василя, чоловікові все ж вдається вчасно діагностувати свій «східний синдром», аби мати змогу якщо не сповна подолати його, то принаймні знайти спосіб із ним жити: «Іноді він здавався собі якоюсь міфічною істотою, що пожирає сама себе. Він руйнувався зсередини, розсипався на порох, як кам’яниця під пливом часу. Деструктивні думки, які на війні трансформувалися в дію, спрямовану, аби знищити ворога й вижити, зараз не давали йому увійти в життя поза зоною АТО. Максиму будь-що треба було знайти нову мету в житті, зачепитися за неї, аби не скотитися в прірву» (Ілюха, 2019: 160).

Для ще однієї героїні роману росіянки Тані Ларіної АТО – це чи не єдина можливість утвердити власну потрібність світу й самій собі, подолати тваринний страх перед деспотом-чоловіком Сергієм і, можливо, таки стати по-справжньому щасливою з кимось іншим. Образ Тані важливий передусім для розуміння, що в будь-якому соціумі, у будь-якій національно-культурній парадигмі є люди, котрі потребують шансу на онтологічне та моральне переродження.

Зацькована своїм оточенням і передусім чоловіком-тираном, дівчина *«рада була хоч на мить відчувати себе частиною великого цілого, молекулою серед інших молекул, що своїм рухом створюють ілюзію її, Таниної, потрібності світу й самій собі»* (Ілюха, 2019: 119), тому зважується пройти всі кола духовного та психологічного вивільнення: утікає від чоловіка в Київ, де *«вирував незрозумілий їй, але рятівний Майдан»* (Ілюха, 2019: 117), *«щоб через прагнення до свободи цілого народу утвердити власну»* (Ілюха, 2019: 120), а потім опиняється в зоні АТО, бо *«тут, у формі, забрудненій чужою кров'ю, яка вже не відпиралося, Таня знову почувалася потрібною»* (Ілюха, 2019: 123). Прикметно, що для максимально точної та влучної передачі психо-емоційного стану жінки письменниця використовує мілітарну тропіку та лексику, зокрема перше знайомство з майбутнім чоловіком, який є військовим, відбувається через контрастне зіставлення «цивільного» та військового взуття: *«Поряд із яскравою армадою жіночих босоніжок і шльопанців стояло щось чорне й чужорідне. Чоловіче. Уже пізніше вона дізналася, що таке взуття зі шнурівкою зветься «берці»* (Ілюха, 2019: 96). Показовими є й численні порівняння на кшталт: *«Він тримав її, як липка павутина тримає комашню, як снайпер тримає на мушці жертву через оптичний приціл – міцно, невідворотно»* (Ілюха, 2019: 97); *«Нехитре сімейне щастя захопило її в полон миттєво, ніби терорист-смертник заручницю»* (Ілюха, 2019: 102). Загалом увесь роман ілюструє неминучий вплив війни на спосіб мислення та глибокі ментальні зрушення в обсервації навіть цілком буденних явищ дійсності: усе частіше письменниця використовує порівняння на кшталт *«...телефон мовчав, наче спійманий диверсант на допиті»* (Ілюха, 2019: 76), *«...розвіється за вітром, як дим після вибуху гранати»* (Ілюха, 2019: 129), *«...стиснув її руками, немов рідну «есведешку»* (Ілюха, 2019: 140), *«...фрази злі та короткі, як автоматні черги»* (Ілюха, 2019: 164), *«...сів під під'їздом на лавку, яку вдень зазвичай окупували місцеві бабусі»* (Ілюха, 2019: 181). Але водночас жіноча суб'єктивність як ознака фемінінної прози не втрачає своїх панівних позицій навіть попри висвітлення суто чоловічих реалій та емоційних станів: *«...йому до смерті хотілося зробити затяжку і розігнати нікотин венами, ставши від цього м'якшим та добрішим, немов жінка після місячної дієти, яка поласувала добрячим шматком торта»* (Ілюха, 2019: 47), *«...страх, липкий, наче дешевий лак для волосся»* (Ілюха, 2019: 133).

Юлія Ілюха в інтерв'ю наголошує: *«Східний синдром» – це книга, скоріше, для тих, хто не був*

у місцях бойових дій. Війна в романі присутня, але це – не головна тема. Тут немає батальних сцен чи кривавих подробиць» («Письменники бувають і живими», 2019). Художня модель творення «книги про війну без самої війни» використана усіма представницями сучасної жіночої прози без винятку, але лише роман Юлії Ілюхи дозволяє повністю простежити хронологію подій, що стосуються посягання на територіальну та національну цілісність України, починаючи з точки відліку, коли *«Крим уже плив у «родную гавань», а решту України лихоманило щодня сильніше»* (Ілюха, 2019: 40). Майстерно фіксує авторка трансформації і на суто локальному рівні, описуючи уражені війною топоси Донбасу: як на донедавна *«...щедрій порепаній землі, в надрах якої ховалися горючі чорні скарби, а поверхня була всипана териконами, що куталися в туманах таких повітряних, білих та густих, як пінка з теплого кип'яченого молока»* (Ілюха, 2019: 49) стрімко з'являються *«понівечені будинки, вибиті шишки, сліди від куль та осколків на деревах. Тихі, наче миші, діти, що бояться військових – і українських, і тих, з іншої сторони, бо коли вони зустрічаються, однаково несуть розруху й смерть»* (Ілюха, 2019: 86), – жаскі і моторошні реалії воєнного часу, які під силу хоч якось видозмінити лише життєдайній силі оновлення природи: *«Спершу повіяла теплим вітром весна, злизала весь пожовклий ніздрюватий сніг, затопила водою й багом окопи й бліндажі. Ще трохи – і зранені степи Донбасу завітчалися, запахли, ховаючи за буйною зеленню вирви від снарядів та мін. Природа брала своє»* (Ілюха, 2019: 144). Саме цей циклічний природний процес оновлення додає наснаги героям боротися із наслідками набутого «східного синдрому», шукати способи долати свою онтологічну кризу.

Роман Юлії Ілюхи, на думку сучасної дослідниці Ганни Улюри, має ту ж саму ваду, що й більшість художніх творів про сучасну війну на Сході – орієнтацію на емпатію та емоційний відгук реципієнта. Критикиня наголошує, що така тенденція – «це не тільки проблема «Східного синдрому», це загальна проблема нашої прози про війну на Сході. Автори (складається таке враження за одиночними винятками) не довіряють інтелектуальній, а більше – емоційній спроможності читача» (5). Однак, на нашу думку, куди більшої уваги та полеміки заслуговує нереалізована вповні авторська спроба показу жінки як рівної з чоловіком особистості, вольової та цілісної, яка може бути не лише «надійним тилом», але й свідомим суб'єктом історичних подій. Подолавши тваринний страх перед деспотом чоловіком, здо-

бувши таку жадану внутрішню свободу, повернувши собі впевненість та рішучість у досягненні мети, Таня знову прагне *«хоч на мить зняти з себе відповідальність...»* (Ілюха, 2019: 133), домогтися взаємності від нового об'єкта любові Максима, *«вткнутися носом у його бушлат»* (Ілюха, 2019: 140) та розсипатися *«на тисячі щасливих крихких осколків – просто йому під ноги, а потім знову зібралось, як у реверсі, у маленьку розгублену Таню в завеликому для неї кітелі»* (Ілюха, 2019: 139). Така поведінка була б цілком зрозуміла та виправдана, якби письменниця намагалася створити традиційний образ жінки-матері, бергині роду, котра марить бажанням продовжити свій рід *«Вона була вагітна мрією народити дитину, і мрія ця росла в ній уже дев'ять місяців»* (Ілюха, 2019: 146). Але, зважаючи на травматичний досвід стосунків та не менш складний і болісний процес онтологічного переродження героїні, сприйняття себе як жінки в чоловічому просторі не могло не позначитися на переосмисленні своєї жіночої ролі. Можливо, інтуїтивно усвідомлюючи це, письменниця хоч і винагороджує Таню гідним чоловіком та омріяною дитиною, але водночас позбавляє жінку здатності мати власних нащадків, робить її безплідною. Таким чином, авторка прагне наголосити, що навіть завершення збройного конфлікту з повним відновленням територіальної цілісності України не знищить тих жахливих моральних наслідків війни, плоди якої нам доведеться пожинати в майбутньому, адже *«... війна – це лотерея. Вона не обирає, кого вбити, вона тільки розкидає своє вбивче насіння, не розбираючи, крізь чії розпанахані груди воно проросте. Війна не дає шансів вижити»* (Ілюха,

2019: 216). «Вбивче насіння» війни проростає з шаленою швидкістю і, як шкідлива дурмантрава, заважає появі чогось по-справжньому прекрасного й духовного, роблячи безплідною таку родючу й спраглу до життя українську землю.

Висновки. Отже, успішність обраної письменницею художньої стратегії репрезентації воєнного конфлікту на Сході країни зумовлена: 1) відходом від панівної в перші роки появи мілітарної прози тенденції до репортажно-мемуарного чи відверто документального стилю репрезентації подій на Сході, а відтак залученні засобів жіночої суб'єктивності, емоційності, глибокого психологізму (потужний сугестивний вплив через пейзаж та особливості творення хронотопу, орієнтація на емпатію, емоційний відгук реципієнта); 2) використанням художньої моделі «книги про війну без самої війни» з обов'язковою фіксацією всієї хронології подій для достовірності та реалістичності зображення; 3) концепцією жінки як об'єкта, а не суб'єкта дії, що здатний впливати на процеси та явища, а не бути пасивним спостерігачем чи їх жертвою (звідси й спроба ревізії патріархальних та гендерних упереджень щодо обох статей); 4) сміливим артикулюванням нагальних, дражливих і навіть болісних проблем, каталізатором загострення яких стала саме війна (жіноча проза дала поштовх для їх критичного та неоднобокого, без штучної «ура-патріотичної» патетики, висвітлення та винесення на суспільний розголос); 5) можливістю виявлення та дослідження впливу воєнних реалій та способу мислення жінок (передусім через побутові ситуації та події, що подані з використанням мілітарної лексики, упізнаваних атрибутів сучасної війни).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ілюха Ю. Східний синдром. Харків : Книжковий Клуб «КСД», 2019. 240 с.
2. Переможці конкурсу «Коронація слова-2018»: про перемогу Юлії Ілюхи. URL: <http://koronatsiya.com/peremozhci-konkursu-koronaciya-slova> (дата звернення: 01.07.2019).
3. «Письменники бувають і живими» : інтерв'ю з письменницею Юлією Ілюхою. URL: <https://2day.kh.ua/yuliya-ilyuha-pismenniki-buvayut-i-zhivimi> (дата звернення: 01.07.2019).
4. Трофименко Т. #околотературне: усе, що ви хотіли знати про сучасну українську літературу. Харків : Віват, 2019. 288 с.
5. Улюра Г. Між Вінстоном і Прилуками, або Прима з ментолом. URL: https://ukr.lb.ua/culture/2019/06/19/429958_mizh_vinstonom_i_prilukami_abo_prima_z.html (дата звернення: 11.07.2019).

REFERENCES

1. Iliukha Yu. Skhidnyi syndrome [Eastern syndrome]. Kharkiv: Knyzhkovyi Klub "KSD", 2019. 240 p. [in Ukrainian].
2. Peremozhtsi konkursu «Koronatsiia slova-2018»: pro peremohu Yulii Iliukhy [Winners of the "Coronation of the Word 2018" contest: about the victory of Yuliia Iliukha]. URL: <http://koronatsiya.com/peremozhci-konkursu-koronaciya-slova>. [in Ukrainian].
3. «Pysmennyky buvaiut i zhyvymy» ["Writers are alive" (interview with writer Julia Ilyukha)]. URL: <https://2day.kh.ua/yuliya-ilyuha-pismenniki-buvayut-i-zhivimi>. [in Ukrainian].
4. Trofymenko T. #okololiteraturne: use, shcho vy khotily znaty pro suchasnu ukrainsku literature [#roundliterary: everything you wanted to know about modern Ukrainian literature]. Kharkiv: Vivat, 2019. 288 p. [in Ukrainian].
5. Uliura H. Mizh Vinstonom i Prylukamy, abo Pryma z mentolom [Between Winston and Priluki, or Prima with menthol]. URL: https://ukr.lb.ua/culture/2019/06/19/429958_mizh_vinstonom_i_prilukami_abo_prima_z.html. [in Ukrainian].